

УДК 657.411.6

Воськало Н. М., к.е.н., доцент, Гарга В. О., бакалавр
(Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИТРАТ І ПЛАТЕЖІВ: ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ

У статті розглядаються актуальні проблеми обліку створення та використання забезпечень майбутніх витрат та платежів відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Зокрема виявлено розбіжності у видах забезпечень, відсутності окремих термінів щодо них, відмінностей у способах проведення їх оцінки та розкриття інформації у звітності. Узагальнено пропозиції щодо вдосконалення аналітичного обліку забезпечень шляхом введення додаткових субрахунків та розкрито їх вплив на визначення фінансового результату відповідно до податкового законодавства.

Ключові слова: забезпечення, фінансова звітність, субрахунки, національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

Вступ

Забезпечення є важливим об'єктом обліку, який дозволяє зарезервувати кошти для майбутніх витрат, що зумовлюються подіями, котрі вже відбулися, а також рівномірно розподілити та включити їх до складу поточних витрат для забезпечення фінансової безпеки та нівелювання комерційних ризиків.

Забезпечення, поряд з власним капіталом та зобов'язаннями, є джерелами утворення господарських засобів на підприємстві [1].

Згідно ПСБО 11 «Зобов'язання» та МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» забезпечення – це зобов'язання з невизначеним строком або сумою.

У п. 13 ПСБО 11 вказано, що забезпечення створюються для відшкодування таких (майбутніх) операційних витрат, як виплата відпусток працівникам, додаткове пенсійне забезпечення, виконання гарантійних зобов'язань, реструктуризація, виконання зобов'язань при припиненні діяльності, виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів тощо [7].

Метою статті є удосконалення теоретичних та практичних засад бухгалтерського обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів, їх впливу на оподаткування, порівняння національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку забезпечень.

Завданням статті, згідно з поставленою метою є аналіз результатів проведених досліджень та законодавчих актів у сфері оподаткування, удосконалення синтетичного та аналітичного обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів, порівняння національних і міжнародних стандартів їх обліку.

Аналіз останніх наукових досліджень за темою обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів показує високий рівень зацікавленості науковців цим питанням та зростання актуальності наукових розвідок їх облікових аспектів.

Облікові аспекти забезпечення досліджували та описували чимало українських науковців: В.С. Терещенко, М.О. Козлова, Я.М. Гринчишин, С.С. Дем'яненко та ін.

Так, В.С. Терещенко дослідив та запропонував розширити систему рахунків бухгалтерського обліку забезпечень і розробив проект положення (стандарту) «Резерв». Я.М. Гринчишин та С.С. Дем'яненко здійснили порівняння національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (у частині забезпечень) тощо.

1. Аналіз стану регламентації синтетичного і аналітичного обліку забезпечень

Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій для відображення у системі подвійного запису забезпечень передбачено застосовувати синтетичний рахунок «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» [5]. До цього рахунку можуть застосовуватися вісім рахунків аналітичного обліку: «Забезпечення виплат відпусток», «Додаткове пенсійне забезпечення», «Забезпечення гарантійних зобов'язань», «Забезпечення інших витрат і платежів», «Забезпечення призового фонду (резерв виплат)», «Резерв на виплату джек-поту, не забезпеченого сплатою участі у лотереї», «Забезпечення матеріального заохочення», «Забезпечення відновлення земельних ділянок».

Через неоднозначні підходи як до понятійного апарату, так і до методики обліку забезпечень та формування резервів, наявні розбіжності у національних та міжнародних стандартах, які, крім того, не повністю узгоджуються із положеннями плану рахунків бухгалтер-

ського обліку питання щодо організації та методики обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів, є дискусійними.

В.С. Терещенко пропонує до існуючої системи забезпечень додати 2 нових рахунки забезпечення майбутніх витрат: на охорону навколишнього середовища і на ремонт власних основних засобів [6]. Автор пояснює це тим, що протягом останнього десятиріччя в українській промисловості наявна тенденція до погіршення екологічної ситуації та поступового зростання ступеня зношеності основних засобів промислових підприємств. З позицією охорони навколишнього середовища погоджуємося, адже в ній закладена сутність рівномірного відображення витрат на проведення природоохоронних заходів у бухгалтерському обліку, тому доцільно створити спеціальне джерело їх фінансування. Проте, позицію забезпечення майбутніх витрат на ремонт власних основних засобів не підтримуємо, адже ремонт власних основних засобів не є зобов'язанням, а забезпечення – це зобов'язання з невизначеним строком або сумою, що підтверджується думкою Н.М. Воськало та В.І. Воськало.

М.О. Козлова пропонує для удосконалення обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів ввести нові рахунки: «Резерв на матеріальне заохочення працівників», «Резерв майбутніх витрат на ремонт основних засобів». Також автор пропонує ввести рахунок «Резерв під знецінення вкладів у цінні папери» [3].

Вважаємо що, застосовувати рахунок «Резерв під знецінення вкладів у цінні папери» не є доцільно, адже він входить до складу оціночних резервів і не може бути включений до забезпечення майбутніх витрат і платежів.

Узагальнюючи дослідження напрацювань вітчизняних науковців щодо обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів, вважаємо за доцільне використовувати в обліку рахунок «Резерв майбутніх витрат і платежів» із таким поділом на субрахунки (табл. 1).

Таблиця 1

Пропонована структура рахунку «Резерв майбутніх витрат та платежів»

Номер синтетичного рахунку	Найменування синтетичного рахунку	Номер аналітичного рахунку першого порядку	Найменування аналітичного рахунку (субрахунку) першого порядку
47	Резерв майбутніх витрат і платежів	471	Резерв виплат відпусток
		472	Резерв пенсійного забезпечення
		473	Резерв гарантійних зобов'язань
		474	Резерв інших витрат і платежів
		475	Резерв призового фонду та виплати джек-поту, не забезпеченого сплатою участі у лотереї
		476	Резерв матеріального заохочення
		477	Резерв забезпечення відновлення земельних ділянок
		478	Резерв майбутніх витрат на охорону навколишнього середовища
		479	Резерв майбутніх витрат на усунення наслідків катастроф, надзвичайних ситуацій та стихійного лиха

Назву синтетичного рахунку «Забезпечення майбутніх витрат і платежів», доцільно змінити на «Резерв майбутніх витрат і платежів», що більше розкриватиме його суть і вказуватиме на призначення цього рахунку. Аналітичні рахунки першого порядку «Забез-

печення призового фонду (резерв виплат)» та «Резерв на виплат джек-поту, не забезпеченого сплатою участі у лотереї» пропонуємо об'єднати у аналітичний рахунок першого порядку 475 «Резерв призового фонду та виплати джек-поту, не забезпеченого сплатою участі у лотереї» і відкрити до нього аналітичні рахунки другого порядку (чотиризначні) – 475.1 «Резерв призового фонду (резерв виплат)» та 475.2 «Резерв на виплату джек-поту, не забезпеченого сплатою участі у лотереї» у зв'язку з тим, що ці субрахунки мають однакове функціональне призначення і розмежовуються лише одне між одним. Також їх не застосовують промислові підприємства.

Також, на нашу думку, доцільно ввести в План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій, запропоновані В.С. Терещенко аналітичні рахунки першого порядку:

478 «Резерв майбутніх витрат на охорону середовища (для обліку майбутніх витрат на покращення екологічного стану країни);

479 «Резерв майбутніх витрат на усунення наслідків катастроф, надзвичайних ситуацій та стихійного лиха» (доцільно ввести з метою створення резерву для непередбачуваних витрат, оскільки наявний субрахунок 474 «Резерв інших витрат і платежів» призначено для обліку забезпечень на виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів, на реструктуризацію та виконання зобов'язань при припиненні діяльності згідно чинного Плану рахунків).

2. Особливості обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

Національним стандартом з обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів є ПСБО 11 «Зобов'язання», в якому питання обліку забезпечень унормовують пп.13-18. У міжнародній практиці використовують МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». Зміст національного стандарту корелюється із його міжнародним аналогом, проте є більш стислим.

Термін «забезпечення» є ідентичним як в міжнародних, так і в національних стандартах бухгалтерського обліку. Згідно з ними забезпечення – це зобов'язання з невизначеним строком або сумою. Під «зобов'язанням» слід розуміти «існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якого, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди» [4]. Виходячи із критеріїв визнання зобов'язань, сформульованих у національних стандартах, зобов'язання виникають внаслідок укладення договорів

чи зазначення їх в законах, а в міжнародних – ще й з метою підтримання ділових стосунків та бажання вчинити по справедливості.

Визначальним для обліку будь-яких господарських операцій є окреслення сутності ключових термінів і понять. З цією метою доцільно здійснити порівняння ключових термінів, визначення яких наведено у міжнародних та національних стандартах обліку (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна таблиця наявності показників у національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку

Показники	ПСБО 11	МСБО 37
Терміни та поняття:		
- забезпечення	+	+
- реструктуризація	-	+
- обтяжливий контракт	+	+
- подія, що зобов'язує	-	+
- юридичне зобов'язання	-	+
- конструктивне зобов'язання	-	+
- теперішня заборгованість	-	+
- достовірна оцінка зобов'язання	-	+
- найкраща оцінка видатків, необхідних для погашення теперішньої заборгованості на дату балансу	-	+
Розкриття інформації про реструктуризацію	+/-	+
Розкриття інформації про обтяжливі контракти	+/-	+
Цільове використання коштів на забезпечення	+	+
Розкриття інформації про відновлення земельних ділянок	+	-
Розкриття інформації зовнішнім користувачам	-	+

Узагальнення, наведене у табл. 2, дає підстави стверджувати про те, що у міжнародних стандартах наявні суттєві терміни і поняття, визначення яких у національних стандартах – відсутні. Такими є: подія, що зобов'язує; юридичне та конструктивне зобов'язання; теперішня заборгованість; достовірна оцінка зобов'язання та найкраща оцінка видатків, необхідних для погашення теперішньої заборгованості на дату балансу. Визначеннями цих термінів і понять, на нашу думку, було б коректно доповнити існуючу редакцію ПСБО 11 «Зобов'язання».

В ПСБО 11 «Зобов'язання» вказується, що сума забезпечень визначається за обліковою оцінкою ресурсів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), тоді як у МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» застосовується система наближених оцінок, яка є «... суттєвою складовою складання фінансової звітності і не зменшує їхньої достовірності». Це є суттєвим у випадку забезпечень, які за своїм характером є більш невизначеними та невідомими ніж більшість інших статей звіту про фінансовий стан. Також у цьому стандарті акцентовано на рідкісних випадках, у випадку виникнення яких неможливо зробити достовірної наближеної оцінки, коли застосовується умовне зобов'язання.

Ще одним пунктом, яким відрізняються ці стандарти є інформація щодо обтяжливого контракту. Як в національних, так і в міжнародних стандартах вказується, що забезпечення щодо обтяжливого контракту обчислюються сумою витрат, пов'язаних з його виконанням. Вона визначається за найменшою з двох величин: вартості його виконання або будь-якої компенсації чи стягнень внаслідок його невиконання. В МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи», окрім цього, надається інформація про визнання забезпечення обтяжливого контракту у випадку наявності у суб'єкта господарювання зобов'язання за ним. А також те, що тільки подія може зробити контракт обтяжливим чи ні, вони можуть бути скасовані без сплати компенсації іншій стороні, а можуть визначати права і обов'язки кожної зі сторін.

У обох стандартах однаково описується цільове використання коштів – використання лише для тих витрат, для яких вони були створені. Також у ПСБО 11 вказується, що залишок забезпечень слід переглядати на кожну дату балансу, тоді як у МСБО 37 – що їх потрібно переглядати на кінець кожного звітного періоду та коригувати для відображення поточної найкращої оцінки.

Щодо подання та узагальнення інформації в стандартах про реструктуризацію, то міжнародні стандарти бухгалтерського обліку подають визначення цього терміна, приклади подій, що можуть відповідати визначенню (продаж або припинення певного напрямку бізнесу; закриття відділень бізнесу у країні (чи регіоні) або переміщення видів діяльності з однієї країни (чи регіону) до іншої; зміна в структурі управлінського персоналу, а також значні реорганізації, які мають суттєвий вплив на характер і напрямки діяльності суб'єкта господарювання). Міжнародний стандарт також містить критерії визнання причин виникнення конструктивної заборгованості щодо реструктуризації, тоді як у національному положенні вказано тільки, що за-

безпечення для відшкодування витрат визначаються за сумою прямих витрат, які не пов'язані з діяльністю підприємства.

ПСБО 11 «Зобов'язання» унормовує визнання іншого операційного доходу від залишку забезпечення на відновлення земельних ділянок. Відображення аналогічного випадку у фінансовій звітності регламентує МСБО 18 «Дохід».

У МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» також наводиться інформація про розкриття інформації про забезпечення майбутніх витрат і платежів, суть та виклад цієї інформації, розкриття інформації про можливості надходження імовірних економічних вигод. Також вказані надзвичайно рідкісні випадки, коли не слід розкривати інформацію, але потрібно вказувати причини і випадки цього. У ПСБО 11 «Зобов'язання» не поданий порядок розкриття інформації про забезпечення майбутніх витрат і платежів.

3. Вплив формування забезпечення майбутніх витрат та платежів на базу оподаткування податком на прибуток підприємства

Згідно з п. 134.1 ст. 134 Податкового кодексу України [6] об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток, джерело походження якого може бути в Україні та за її межами, який визначається шляхом збільшення або зменшення фінансового результату тобто його коригування до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень розділу III «Податок на прибуток підприємств» Кодексу.

Відповідно до п.п. 139.1.2 п. 139.1 ст. 139 Податкового кодексу України фінансовий результат до оподаткування (у частині, що стосується забезпечень) зменшується на суму:

– витрат (окрім оплати відпусток працівникам та інші виплати, пов'язані з оплатою праці, та резервів, які зазначені в пунктах 139.2–139.3 цієї статті), які відшкодовані за рахунок резервів та забезпечень для відшкодування наступних (майбутніх) витрат, сформованих відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності;

– коригування (зменшення) резервів та забезпечень для відшкодування наступних (майбутніх) витрат (крім забезпечень на відпустки працівникам та інші виплати, пов'язані з оплатою праці, та резервів, визначених пунктами 139.2–139.3 цієї статті), на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності.

Всі забезпечення, своєю чергою, окрім оплати відпусток працівникам та інших виплат, пов'язаних з оплатою праці, можуть бути включені до витрат лише тоді, коли реально наступила подія під яку створювалось забезпечення. Але, дані обмеження застосовуються лише до тих підприємств, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків) перевищує двадцять мільйонів гривень. Інші ж підприємства мають право прийняти рішення про незастосування коригувань фінансового результату до оподаткування на усі різниці передбачені Податковим кодексом, і, зокрема, витрат пов'язаних з формуванням забезпечень.

Для того, щоб витрати визнавались в податковому обліку, необхідно дотримуватись також й інших вимог. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства у наказі про облікову політику суб'єкта господарювання необхідно навести перелік створюваних забезпечень майбутніх витрат і платежів. У П(С)БО 11 «Зобов'язання» та МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» розкриваються загальні вимоги до оцінки забезпечень, а більш детальні пояснення стосуються забезпечень на виплату відпусток, відшкодування витрат на реструктуризацію, щодо обтяжливого контракту. Доцільно було б у наказі про облікову політику якомога більш детально формулювати методи оцінки забезпечень, які створює підприємство, з метою обґрунтування величини визаних в обліку витрат.

Згідно з вимогами Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2] підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. У своєму листі від 21.01.2016 р. [9]. Державна фіскальна служба ще раз наголошує, що формування витрат для розрахунку фінансового результату до оподаткування при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток не може здійснюватися на підставі оформлених неналежним чином первинних документів. Типових форм первинних документів для обліку забезпечень немає. Тому при їх розробці підприємству необхідно пересвідчитись чи враховані всі обов'язкові реквізити (назву документа (форми); дату складання; назву підприємства, від імені якого складено документ; зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції; посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення; особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати осо-

бу, яка брала участь у здійсненні господарської операції) і затвердити їх форми наказом по підприємству.

Тобто п.п. 139.1.2 п. 139.1 ст. 139 Кодексу дає змогу зменшити фінансовий результат до оподаткування (включити до складу витрат) на суму витрат, які відшкодовані за рахунок резервів та забезпечень для відшкодування наступних (майбутніх) витрат, сформованих відповідно до правил бухгалтерського обліку (крім резерву на відпустки працівникам та резерву сумнівних боргів).

Враховуючи викладене, відповідно до п.п. 139.1.2 п. 139.1 ст. 139 Кодексу фінансовий результат до оподаткування зменшується на суму витрат, які відшкодовані за рахунок резервів та забезпечень для відшкодування наступних (майбутніх) витрат, сформованих відповідно до правил бухгалтерського обліку до 01.01.2015 року (крім резерву на відпустки працівникам та резерву сумнівних боргів), та на суму коригування (зменшення) таких резервів та забезпечень, на яку збільшується фінансовий результат до оподаткування відповідно до правил бухгалтерського обліку.

Висновки

Отже, враховуючи сутність та призначення рахунку обліку забезпечень його назву доцільно змінити на «Резерв майбутніх витрат і платежів». Структура цього рахунку потребує вдосконалення в частині введення субрахунків, що відобразатимуть резерв майбутніх витрат на охорону навколишнього середовища та резерв майбутніх витрат на усунення наслідків катастроф, надзвичайних ситуацій та стихійного лиха.

П(С)БО 11 «Зобов'язання» потребує вдосконалення у частині деталізації видів резервів аналогічно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи».

Для цілей максимально достовірного відображення забезпечень під час визначення оподаткованого прибутку необхідно розробити їх класифікацію (з метою ідентифікації забезпечень, які в майбутньому визнаватимуться витратами підприємства) та розкрити їх оцінку в Наказі про облікову політику підприємства.

1. Воськало Н. М., Воськало В. І., Карий О. І. Особливості обліку та відображення у звітності інформації про забезпечення відповідно до національних та міжнародних стандартів, а також Податкового кодексу України. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 721. С. 55–61. **2.** Про бухгалтерський

облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99, № 996-
XIV. **3.** Козлова М. О. Облік і контроль процесу резервування (на прикладі
діяльності великих промислових підприємств України): дис... канд. екон.
наук: 08.06.04. К., 2006. 203 с. **4.** МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання
та умовні активи». URL:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_051 **5.** Інструкція про застосування
Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і
господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів
України від 30.11.99 р. № 291. **6.** Податковий кодекс України. URL:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. **7.** Положення (стандарт) бух-
галтерського обліку 11 «Зобов'язання» : наказ Міністерства фінансів Украї-
ни від 31 січня 2000 р. № 20. **8.** Терещенко В. С. Бухгалтерський облік за-
безпечень майбутніх витрат і платежів: теорія і методика: дис... канд. наук:
08.00.09. К., 2008. 166 с. **9.** Лист ДФС від 21.01.2016 № 1079/6/99-95-42-03-
15.

Рецензент: к.е.н., доцент Вовк В. М. (НУВГП)

**Voskalo N. M., Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Profesor,
Harha V. O., Bachelor** (Lviv Polytechnic National University)

PROVIDING FUTURE EXPENDITURE AND PAYMENTS: ACCOUNTING ASPECTS

The actual problems of accounting for the creation and using of future expenses and payments in accordance to national and international accounting standards are shown in this article. Apart, divergences in the types of implementations, the absence of certain terms in relation to them, differences in the methods of conducting their assessment and disclosing of information in the financial reporting have been detected. The proposals for improving the analytical accounting of implementations by adding additional sub-accounts were generalized and the impact on the determination of financial result according to the tax legislation was shown.

Keywords: implementation, financial reporting, sub-accounts, national and international accounting standards.

Воськало Н. Н., к.э.н, доцент, Гарга В. О., бакалавр (Национальный университет «Львовская политехника», г. Львов)

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРЕДСТОЯЩИХ РАСХОДОВ И ПЛАТЕЖЕЙ: УЧЕТНЫЕ АСПЕКТЫ

В статье рассматриваются актуальные проблемы учета создания и использования обеспечений будущих расходов и платежей в соответствии с национальными и международными стандартами бухгалтерского учета. В частности выявлены расхождения в видах обеспечения, отсутствия отдельных терминов по ним, различий в способах провидения их оценки и раскрытия информации в отчетности. Обобщены предложения по совершенствованию аналитического учета обеспечений путем введения дополнительных субсчетов и раскрыто их влияние на определение финансового результата в соответствии с налоговым законодательством.

***Ключевые слова:* обеспечение, финансовая отчетность, субсчета, национальные и международные стандарты бухгалтерского учета.**
